

Лю Сінтінь,
аспірант
(Міжрегіональна академія управління персоналом)
petkoluda@mail.ru

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ

Анотація

У статті розглянуто підходи до формування естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності університету. Розкрито сутнісні характеристики форм, методів, засобів формування естетичної культури особистості. Окреслено основні блоки програми спецкурсу "Естетична культура особистості: сутність та особливості формування" та взаємозв'язки між ними.

Ключові слова: культура, естетика, естетична культура, виховання, особистість.

Summary

The article highlights approaches to the formation of aesthetic culture of future choreographers during extracurricular activities in the university. The article reveals essential characteristics of forms, methods and means of formation of individual's aesthetic culture. The basic blocks of the course «Aesthetic culture of the personality: essence and features of formation» and the relationship between them are presented.

Key words: culture, aesthetics, aesthetic culture, upbringing, personality.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розбудови української держави, глибоких динамічних перетворень, що відбуваються в усіх сферах нашого суспільства, головною метою діяльності університетів є підготовка освіченого, творчого фахівця, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, а також формування системи гуманістичних, естетичних цінностей, де цінність особистості й мистецтва визначаються як провідні. У цьому контексті зростає значущість виховання естетичної культури студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про значний інтерес учених до проблеми естетичного виховання особистості: Г. Апресян, Ю. Боров, О. Буров, В. Бутенко, З. Гиптерс, І. Гончарів, А. Гулига, М. Каган, Н. Калашник, Е. Квятковський, М. Киященко, А. Комарова, Л. Левчук, Б. Лихачов, Л. Масол, Н. Миропольська, А. Мелик-Пашаєв, Л. Петько, А. Молчанова, Я. Пономарьов, В. Разумний, С. Рубінштейн, О. Семашко, Л. Столович, В. Стрілько, Б. Теплов, В. Тернопільська, О. Рудницька, О. Хом'як, Г. Шевченко, А. Щербо та ін.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити форми, методи, засоби формування естетичної культури майбутніх хореографів у позааудиторній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед форм роботи, що сприяли подальшому розширенню знань майбутніх хореографів про естетичну культуру, розвитку в них естетичних почуттів, умінь, навичок, особливого значення ми надавали спецкурсу "Естетична культура особистості: сутність та особливості формування". Структура занять передбачала викладення теоретичного матеріалу в поєднанні з практичними вправами, іграми, елементами тренінгу, дискусіями, аналізом ситуацій, методиками вивчення майбутніми хореографами своїх особистісних якостей. Під час занять застосовувались такі техніки самопізнання, як аналіз, зворотній зв'язок, рефлексія.

Так, тему спецкурсу "Сутність, структура, особливості формування естетичної культури особистості" розкривали у вигляді лекції-прес-конференції. На наш погляд, цю

форму подачі матеріалу найбільш доцільно використовувати у двох основних методичних варіантах, оскільки на вивчення вищеозначеної теми передбачається дві години лекційних занять. Зокрема, проведення першої лекції може відбуватися таким чином, щоб студенти мали можливість поставити запитання не один одному, а кільком викладачам, що зумовлюється специфікою заявленої теми. Відтак, до лекції залучаються викладачі хореографії, образотворчого мистецтва, філософії, психології, яким ставляться запитання в контексті педагогічного, філософського та психологічного аспектів зазначеного процесу.

Незважаючи на організаційну складність проведення лекції-прес-конференції, полягає в зібранні значної кількості викладачів одночасно, такий підхід дає змогу суттєво розширити уявлення майбутніх хореографів про кожен з аспектів естетичної культури особистості. Крім того, проведення такого заняття сприяє підвищенню уваги студентів та залученню їх до плідної дискусії із зазначеної проблематики.

У процесі викладання спецкурсу необхідно застосовувати методи навчання, які спонукатимуть студентів-хореографів до формування практичного, образного мислення, в тому числі й у контексті розуміння потреби в розвитку естетичних смаків, умінь і навичок. Достатньо виправданим є застосування методу "Акваріум". Так, розділивши студентів на мікрогрупи, перед ними можна поставити творчі завдання естетичного спрямування. Такі методики спонукатимуть майбутніх фахівців не тільки до визначення пропозиції в зазначеному контексті, але й до дискусії, що також важливо при вивченні спецкурсу.

Формуванню естетичної культури слугує метод "асоціативного переносу", який побудований на перенесенні специфічної мови одного виду мистецтва на інший за допомогою асоціацій суб'єкта. Таке перенесення відбувається із використанням різних видів асоціацій в умовах інтеграції мистецтва на основі сприйняття змісту, форми, виразних засобів певного твору мистецтва. Цей метод передбачає використання таких прийомів: створення ілюстрації до вірша; написання вірша під музику; переклад на вербальну мову пантомімічної дії; асоціативно-поняттєвий переклад (розгляд поняття з погляду різних видів мистецтва).

Застосування методу порівнянь і асоціацій може мати декілька варіантів реалізації. У першому випадку студентам пропонувалося "домислити" сюжет художнього твору, тобто, використовуючи свій життєвий, естетичний досвід; асоціативно добудувати його, збагативши своєю фантазією. У другому випадку студенти повинні були із запропонованих фрагментів (музичних уривків, репродукцій картин, поетичних рядків) вибрати схожі за ідеєю, змістом, тобто порівняти їх і класифікувати. У третьому варіанті завдання ускладнювалося. Студентам самостійно пропонувалося встановити асоціативний ряд. Наприклад, до прослуханого музичного фрагмента підібрати такі надбання різних видів мистецтва, а також подій людського життя, явищ навколишнього світу, які перегукувалися б із ним за своєю ідеєю, емоційним змістом. Метод порівнянь і асоціацій дозволяє розвинути в студентів інтерес до пошукової роботи, фантазію, глибше перейнятися ідеями автора, за зовнішньою формою розкрити зміст, формувати естетичне ставлення до світу, естетичні смаки і судження.

Метод створення "естетичної ситуації" мав на меті розвинути в студентів емоційне сприйняття, надбання ними досвіду естетичних оцінок. Використання нами в процесі освоєння спецкурсу поєднань різних видів мистецтв дозволило студентам глибше перейнятися художньо-естетичним образом, осмислити його зміст, міркувати про нього й переживати. Одночасне звучання класичної музики, ілюстрації мальовничих полотен, уривків із віршів, фотоетюдів, об'єднаних за принципом єдності образно-емоційного, ідейного змісту, створюють певну естетичну атмосферу, що переносить у світ піднесеного й прекрасного. Таким чином, досягається єдність усвідомлення й емоційного переживання.

Особливого значення в арсеналі методів формування естетичної культури надавалося складанню майбутніми хореографами самохарактеристик, індивідуальних програм особистісного зростання, що допомагали їм в оволодінні навичками самоусвідомлення й самопізнання. Це виявляється у здатності юнаків і дівчат реально оцінювати свої здібності й особливості та визначати напрями саморозвитку й самовдосконалення на шляху до естетичного зростання.

У зв'язку з цим ефективним є застосування методу дослідницького портфоліо. Означений метод формує в майбутніх хореографів уміння працювати з різними джерелами інформації з певної теми, відбираючи, аналізуючи й систематизуючи отримані факти. Джерелами інформації виступають: навчальна, наукова, довідкова і художня література; матеріали ЗМІ; статистичні матеріали; аудіо- та Internet-джерела; результати власних досліджень студентів. Портфоліо виконується у вигляді електронної презентації, що доповнюється друкованим варіантом розширеного змісту. При цьому висуваються такі вимоги: а) обґрунтування актуальності теми; б) розподіл матеріалу за темою дослідження в рубрики (наприклад "Словарик основних понять", "Аргументи і факти", "Мої відкриття", "Статистика", "Роздуми на тему"); в) співвідношення теоретико-методичного матеріалу із результатами досліджень; г) включення в презентацію ілюстративного матеріалу (анімацій, малюнків, фотографій) для оформлення текстового змісту слайдів (їх кількість не повинна бути менше 20 і більше 30).

Як ми уже зазначали попередньо, естетична культура особистості виявляється в її здатності до саморегуляції емоцій. Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що майбутнім хореографам бракує вмінь і навичок саморегуляції емоцій, тому до спекурсу включено такі види робіт, як елементи тренінгу з розвитку вмінь саморегуляції емоцій, розігрування етюдів. У процесі розігрування реальних життєвих ситуацій, виконання вправ ("Гнів", "Зустріч з неприємною людиною", "Заздрість", "Малюнок почуттів", "Відверта радість", "Карусель", "Розтопи коло" тощо) майбутні хореографи фіксували окремі емоції й на цій основі відпрацьовували вміння бачити, відчувати, адекватно сприймати емоційні реакції інших, що, в свою чергу, сприяло виробленню в них навичок рефлексії, саморегуляції власних емоцій, умінь адекватно поводитися в складних емоційних ситуаціях, формуванню відповідальності за власні емоційні прояви та поведінку [4].

На думку вчених, бути емоційно зрілим означає: щиро виявляти власні емоції та вміти робити їх допустимими для сприйняття іншою людиною; вміти керувати своїм емоційним станом; бути чуйним до інших людей та розуміти їх емоційний стан; вміти конструктивно взаємодіяти із навколишнім світом. Емоційно зріла особистість природна у своїй поведінці й толерантна під час взаємодії з іншими. Усі ці якості допомагають їй жити в гармонії із собою та оточенням, активно володіти своїми внутрішніми адаптаційними ресурсами [1, с. 15-16].

Формуванню в майбутніх хореографів естетичної культури підпорядковувалася й така форма роботи, як семінари-композиції, семінари-диспути, семінари-вікторини. Семінари-композиції представлено інтегрованими заняттями, в яких можуть поєднуватися декілька різних видів мистецтва (наприклад, музика, образотворче мистецтво; хореографія, поезія та ін.), об'єднаних однією темою або ідеєю. Заняття готують студенти-хореографи, отримуючи від викладача різного рівня завдання. Прикладом такого семінару може бути музично-літературна композиція "Єсенін і музика", "Шевченко і музика". Заняття, проведені за сценарієм, складеним студентами, дозволять їм не тільки ще раз отримати насолоду від поезії Т. Шевченка і С. Єсеніна, а й познайомитись із музичними творами на основі їх поезії.

Ще одним прикладом семінару-композиції є заняття "Зітри випадкові риси і побачиш – світ прекрасний!". Композиція була побудована як діалог двох підгруп студентів-хореографів, ланкою, що пов'язувала ці підгрупи, виступав ведучий. Поряд із

художнім словом у неї були включені симфонічні й інструментальні твори вітчизняних і західноєвропейських композиторів XVIII-XX століття, а також картини, малюнки, гравюри, скульптури. На думку студентів, такий комплексний підхід сприяв підсиленню емоційно-естетичної дії творів мистецтва на їх особистість та подоланню «чорно-білого» сприйняття ними навколишнього світу, виявленню виразної сутності об'єктів мистецтва і природи.

Для обґрунтування на семінарі-диспуті пропонувалися одна-дві проблеми. Наприклад, «Співвідношення прекрасного і виразного в естетичному сприйнятті дійсності», «Особистісно орієнтовані технології естетичного виховання особистості», «Формування естетичного ставлення до дійсності» та інші. Попередньо студенти мали ознайомитись із філософською, мистецькою, психолого-педагогічною і методичною літературою, завдяки чому в кожного з них формувалась власна думка, визначена позиція щодо певної проблеми, яку вони аргументовано захищали на занятті.

Серед активних форм позааудиторної роботи, що позитивно сприймається майбутніми хореографами, сприяють самовдосконаленню юнаків і дівчат, формуванню у них естетичної культури, і які використовувалися нами, можна виділити тренінгові заняття «Сприяння своєму зростанню». Кожне з цих занять – це насамперед запланований виховний процес, призначений удосконалити знання студентів про себе, дізнатися, як сприймається їх поведінка та окремі риси характеру одногрупниками, гармонізувати власний емоційний стан [3, с. 228].

Значний виховний потенціал щодо формування естетичної культури має діяльність гуртків художньо-естетичного спрямування, клубів за інтересами (хореографів, театралів, музикантів, кіноакторів). Вони створюють об'єктивне бачення та пізнання навколишньої дійсності в цілому, містять у собі засоби сприйняття та творення прекрасного, морального виховання студентів. Ми вважаємо, що в такій діяльності досягається гармонія духовного і фізичного, розвивається здатність до естетичного сприйняття краси різних видів мистецтва.

Висновки і перспективи. Таким чином, утвердження у виховну практику вищих навчальних закладів спецкурсу «Естетична культура особистості: сутність та особливості формування», лекцій-прес-конференцій, семінарів-композицій, семінарів-диспутів, семінарів-вікторин, рольових ігор, ігор-драматизацій, тренінгових занять, творчих зустрічей, екскурсій, клубів, гуртків художньо-естетичного напрямку сприяють формуванню в майбутніх хореографів естетичної культури, оскільки зазначені вище форми, методи, засоби створюють оптимальні умови для інтеграції знань у конкретні уміння і навички.

ЛІТЕРАТУРА

1. Репнова Т. П. Тренінг емоційної зрілості / Т. П. Репнова // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 3. – С. 14-16.
2. Петько Л. В. Виховний і професійний аспекти музично-педагогічної спрямованості навчання іноземної мови студентів ВНЗ у системі музично-педагогічної освіти / Л. В. Петько // Музика та освіта ; гол.ред. Л. М. Масол. – К. : Педагогічна думка, 2013. – № 3. – С. 14-18.
3. Тернопільська В. І. Система виховання соціально-комунікативної культури учнів загальноосвітньої школи у позааудиторній діяльності : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.07 / Тернопільська Валентина Іванівна. – К., 2009. – 573 с.
4. Тернопільська В. І. Соціально-комунікативна культура школяра: шляхи сходження : монографія / В. І. Тернопільська. – Житомир : Вид-во ПП «Рута», 2008. – 300 с.
5. Pet'ko L.V. Formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university for students of art specialties / L.V.Pet'ko // Economics, management, law: problems of establishing and transformation: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education. – Al-Ghurair Printing & Publishing LLC, Dubai, UAE, 2016. – P. 395-398.
URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/9779>
6. Pet'ko Lyudmila. Isadora Duncan and Sergey Esenin // Lyudmila Pet'ko, Yevgenia Shpota // Intellectual Archive, 2014. – January. – Volume 3. – Number 1. – Toronto : Shiny Word Corp. – P. 82-88. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7844>

Стаття надійшла до редакції 12.09.2016